

GYÖRKEI JENŐ és JÓZSA ANTAL
főhadnagyok:

**MAGYAR INTERNACIONALISTÁK A NAGY OKTÓBERI
SZOCIALISTA FORRADALOMBAN**

Hadtörténelmi Intézet és a Kossuth Kiadó közös kiadványa.
Budapest, 1957. 244. o.

A Hadtörténelmi Intézet és a Kossuth Kiadó az elmúlt tizenkét év adósságából törlesztett, amikor a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója tiszteletére a magyar dolgozó nép kezébe adta a „Magyar Internacionalisták a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban” című könyvet.

Az izléses kivitelű, képekkel, vázlatokkal és egykorú röplapokkal illusztrált, gazdag tartalmú kiadvány tanulmányozása közben joggal vetődik fel: vajon miért nem jelent meg ilyen, vagy ehhez hasonló munka az elmúlt több mint egy évtized alatt; miért bántunk ilyen mostohán a magyar forradalmi mozgalomnak oly magasztosan szép, szívet és lelket lángragyújtó internacionalista hagyományaival? Bármilyen nehéz is, be kell vallanunk: mulasztást követtünk el azokkal a magyar internacionalistákkal szemben, akik életük feláldozásával, véréük hullatásával, hősi tetteikkel vésték be nevüket a Nagy Októberi Szocialista Forradalom történetébe, a magyar dolgozó nép internacionalista forradalmi harcainak történetébe.

E nagyjelentőségű hézagpótló kiadvány két fiatal hadtörténész, Györkei Jenő és Józsa Antal főhadnagyok munkáját dicséri, akik a könyv hű tartalommal való megtöltése érdekében hosszú időn át végeztek kutatást az ország és a Szovjetunió levéltáraiban, könyvtáraiban, illetve tudományos intézeteiben. A fentiekén kívül a megyei és járási pártbizottságok segítségével közel háromszáz magyar internacionalista veteránt kutattak fel, akik visszaemlékezéseik leírásával jelentős segítséget nyújtottak a szerzőknek ahhoz, hogy a magyar internacionalista vörösgárdisták dicső tetteit dolgozó népünk közkincsévé tehessek.

A magyar internacionalisták harcát korhűen illusztráló kiadványhoz az előszót — amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a forradalomban fegyverrel a kézben részt vett magyar hadifoglyok hősi helyállását, ennek hatását és jelentőségét méltatja a magyar kommunista mozgalom történetében — dr. Münnich Ferenc elvtárs írta. Münnich elvtárs egyike azoknak a volt magyar hadifoglyoknak, akik a bolsevik párt hívó szavára, Lenin eszméitől áthatva fegyvert fogtak és Dózsa népének fiaikhoz méltóan küzdöttek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vérrel áztatott barikádjain, majd a Szovjetunió polgárháborújának frontjain; egyike volt azoknak a harcedzett kommunista harcosoknak, akik több évtizeden át küzdöttek a magyar munkásosztály, a magyar dolgozó nép fele szabadságáért; s egyike volt azoknak a megingathatatlan, szilárd harcosoknak is, „akik a múlt évi ellenforradalmi lázadás leverésére ősz fejjel, sokszor testileg megtörtén, de bátor szívvel fogtak fegyvert és segítettek megvédeni a proletárdiktatúrát”.

*

Nem véletlen a szerzőknek az a megállapítása, hogy addig, amíg nemzeti történelmünk haladó hagyományait történészeink, ha nem is teljes egészében, de nagyobb részt már az olvasók elé tárták, az Oroszországba került volt magyar hadifoglyokról, akik fegyverrel a kézben harcoltak a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban, majd a polgárháborúban, alig tudnak valamit a magyar olvasók. Nem is tudhatnak, mert hisz a magyar internacionalisták harcának történetét az utóbbi időkig még csak dióhéjban sem ismertette senki. Ahhoz, hogy dolgozó népünk teljes egészében megismerje a magyar internacionalisták történetét, hosszú, évekig tartó belföldi és külföldi kutatómunkára van szükség. Ez a munka már megindult.

A szerzők tanulmányából, ha vázlatosan is, de megismerhetik az olvasók az imperialista háborúba belekényszerített magyar és orosz munkások és parasztok internacionalista szolidaritása megnyilvánulásának formáit a lövészárkok-barátkozástól az Októberi Forradalom barikádjain vívott közös harcukig, valamint a sok tízezer magyar hadifoglyoknak a szöges dróttal körülvett cári lágerektől a Vörös Hadsereg internacionalista egységeibe vezető útját, amelynek első állomása valóban az orosz—osztrák—magyar katonák lövészárkok-barátkozása volt.

A II. Internacionálé 1912-ben hozott határozatát, amely a háború ellen foglalt állást, a II. Internacionálé opportunistá vezetői — köztük az MSZDP vezetői is — elárulták, ami egyet jelentett a nemzetközi proletariátus elárulásával is. A harctérre induló katonák az MSZDP központi lapjának, a Népszavának hasábjain az osztályharc beszüntetéséről, más népek iránti gyűlöletről olvashattak.

A bolsevikok voltak az egyedüliek, akik Lenin eszméihez és tanításaihoz híven tudatosan a háború ellen léptek fel. Az egykorú lapok

fél évvel a háború kitörése után már hírt adnak a különböző nemzetekhez tartozó, katonaruhába öltöztetett munkások és parasztok lövészárók-barátkozásáról. Lenin e jelenségnek nagy jelentőséget tulajdonított. Az OSZDMP 1915. év február 27-i berni konferenciájának határozatában olvashatjuk: „...4. elő kell segíteni a hadviselő nemzetek katonáinak barátkozását a lövészárókban és a hadszíntereken”. A párt hozzá is kezdett a határozat gyakorlatbani végrehajtásához.

A Hadtörténelmi Intézet Levéltárában az I. világháború iratai között sok olyan dokumentum található, amely a magyar és orosz katonák frontbarátkozását dokumentálja. Bánhegyesi Imre, a 4. honvéd huszárezred tisztihelyettese írja: „1916 április 15-én (kedd). Ki hinné el, hogy e nagy verekedés közepette az ellenfelek egymást meglátogatják és megajándékozzák? Márpedig ez így van. Az oroszok átjöttek, és különféle ajándékokat hoztak, egyet mulattak nálunk, s azzal visszamentek. — A szíves látogatást a mieink is viszonzták, s a muzsik örömmel fogadták őket...”

A szerzők tanulmányukban idézik dr. Arató Endre, a 69. közös gyalogezred tisztje naplójának egyes részleteit, amelyben a frontbarátkozás több érdekes epizódját örökítette meg. „Mikor esténként kimegy a feldwachénk a feldwache-állásba — írja Arató —, az oroszok mindig átszólnak hozzájuk: »dobre vecser, magyar!«, az orosz feldwache éjszaka olykor-olykor kilő egy rakétát, de előtte mindig átkiabálnak: »vigyázz, magyar, nem éles!«, reggelenként pedig búcsúzkodnak az oroszok: »szervusz, magyar, megyem haza«. (Hol szedték össze ezt a magyar tudományt?...)”

1916. április 1. Dél előtt nagy barátkozás esik az oroszokkal. Nagy csend van, a mi bakáink is, az oroszok is kinn mászkálnak, tesznek-vesznek az állás körül. Dél előtt 11 óra felé aztán látjuk ám, hogy az orosz állásból két fegyvertelen és nagy fehér zászlót lobogtató muzsika megindul felénk... Pomp hadnagy erre mellé vesz négy embert, és ugyancsak fegyver nélkül megindul a két muzsika felé; a két állás között találkoznak és beszélgetnek egymással. Persze, a mi bakáink is, az oroszok is tömegesen másznak ki az árokból és ujjongva nézik a kis magyar csoportot — csak úgy feketéllik az orosz árok környéke a sok integető, ujjongó muzsikától, nálunk is kinn van mindenki, az emberek összeölelkeznek, kacagnak, táncolnak, s csak úgy zeng a jókedvű kurjongatástól a környék. Pompék kb. húsz percig beszélgetnek az oroszokkal, azután kézfogással elválnak, a muzsikák is visszamennek, Pomp is hazajön, mindkét oldalon óriási rivalgással fogadják az érkezőket. — Amint Pomp mondja, mindkét muzsika közember volt, és barátságosan megállapodtak egymással, hogy az oroszok nem lönek ránk, és mi sem lövünk az oroszokra...”

A felsőbb parancsnokságok, amikor tudomást szereztek a barátkozásról, az alegység parancsnokait szigorúan megrótták, a barátkozó orosz zászlóaljat április 2-án le is váltották.

1917 elejére fordulat állott be a világpolitikában, a háború erőforrásai kimerülőben voltak, főleg a központi hatalmaknál. Az elhúzódnó háború okozta nyomor miatt a néptömegek elégedetlenkedtek, különösen Oroszországban és Ausztria-Magyarországon. A háborút előidéző burzsoázia az imperialista békében kereste a kiutat.

Az oroszországi februári polgári forradalom más irányt szabott az események alakulásának. A hatalmat élvező Ideiglenes Kormány, amely a nagytőkések és nagybirtokosok érdekeit képviselte, ellene volt minden különbékének; az antant érdekeit szolgálta, ami egyet jelentett a háború továbbfolytatásával.

A bolsevikok vezette orosz munkásosztály ugyanakkor tovább folytatta, de most már más, kedvezőbb körülmények között a harcot az általános, demokratikus, annexió és hadisarc nélküli békéért, amelyet csak a kapitalisták és földbirtokosok hatalmának megdöntése útján lehetett kiharcolni.

A februári forradalom katonai téren kedvezett a központi hatalmaknak; Németország 1916 végéig hatalmas területeket szállt meg, katonai erőforrásai azonban már jóval kisebbek voltak, mint az antanté. Németország és a monarchia számára megfelelő lett volna egy német—orosz különbéke; arra gondoltak, hogy ezzel nyugati hadszínterüket megerősíthetik. A hadvezetőség mindent felhasznált a különbéke érdekében, még a 24 hónapja folyó frontbarátkozást is, amit előzőleg minden eszközzel akadályoztak és megtoroltak. A frontbarátkozást saját politikai és katonai céljaikra akarták felhasználni. A februári forradalom után a katonai helyzetnek megfelelő rendeletet adtak ki.

„Az orosz húsvét alkalmából — írja a rendelet — valószínűleg számos ellenséges küldött fog átjönni állásainkba tárgyalások végett. Az orosz hadseregnek különös viszonyai ajánlatossá teszik, hogy ilyen ellenséges küldöttre ne tüzeljünk, és őket minden esetben állásaikba visszaengedjük. Az északi arcvonalon bevált az, hogy pálinkát és dohányt adnak a távozó ellenséges küldötteknek. Hogy meglepetések elkerültesse, ilyen küldöttségeknek hatnál több főből állniok nem szabad. Érintkezni a legénységünkkel tilos...” A rendelet a továbbiakban az orosz katonák között folytatandó propaganda kérdéssel foglalkozik. Ez a propaganda nem más tűzött ki célul, mint az orosz hadsereg szétzüllesztését. Fegyverük azonban visszafelé sült el.

A lenini eszmék áttörték a frontot és történelmileg elég gyorsan a cselekvés iránymutatói lettek a katonamundérba bújtatott magyar munkások és parasztok számára is. A frontbarátkozásra nagy hatással volt a bolsevikok 1917. május 4-i (április 21-i) felhívása a hadviselő országok katonáihoz, amelyben leleplezik az Ideiglenes Kormány imperialista politikáját. A bolsevikok felvilágosító munkája nyomán a forradalom, a szocialista forradalom eszméje egyre elválaszthatatlanabbul kapcsolódik nemcsak az orosz, hanem a magyar katonatömegek tudatában is a demokratikus béke gondolatához.

Az orosz fronton a szembenálló lövészárkok legénysége megállapodott, hogy nem lő egymásra. Néhány frontszakaszt kivéve, a fegyverek valóban el is hallgattak.

A front békés hangulatát az 1917. júliusi Kerenszkij-féle offenzíva zavarta meg, amit az antant nyugati frontjának a támogatására indított az orosz hadvezetőség. A Kerenszkij-féle offenzíva megállítása után a központi hatalmak indítottak ellentámadást a bukovinai frontszakaszon. Ezután jelentősebb harcok már nem voltak, újból megkezdődtek a frontbarátkozások, levelezések. A 39. honvéd hadosztály legénysége július 2-án levelet kapott a 196. orosz ezred egyik katonájától. Azt írja: „Önök igen jól tudják, bajtársak, hogy a háború különösen nekünk, alsóbb néprasztyálynak igen káros. A háború kell a kapitalistáknak, úgy a mieinknek, mint az Önökének. Minket nem érhet ezért felelősség, és én teljes szívemből tisztellem Önöket. Igen sok társam Önökkel szemben a legjobb indulattal viseltetik, de mi be vagyunk csapva, a gazdagok kényszerítenek egymás ellen bennünket. Le a háborúval! Legyen üdvözölve a világbéke!”

Bár a fronton tömeges parancsmegtagadással ebben az időben még nem találkozunk, a szökések szaporodása, a bevonulási parancsok megtagadása már jelzik az orosz példa hatását.

A frontkatonák életébe a Nagy Októberi Szocialista Forradalom döntő fordulatot hozott.

Az egyszerű frontkatonák kölcsönös megegyezése folytán az orosz ezred, sőt még hadtest katonatanácsainak megbízottjaival kötött fegyvernyugvásos tényleges fegyverszünetekké fejlődtek. Az orosz hadsereg felbomlott, e kedvező körülményt azonban a bádeni főparancsnokság támadás céljára nem tudta felhasználni, mert az osztrák-magyar legénység erre már nem volt hajlandó. A forradalmi eszmék egyre jobban behatoltak a hadseregbe.

A Breszt-Litovszkban 1917. december 5-én megkötött 10 napos, majd a végleges fegyverszünethez hozzájárult az orosz, német és osztrák-magyar legénység állásfoglalása is. Az orosz fronton beköszöntött a frontkatonák és a sokat nélkülözött háttország lakossága által oly hön óhajtott béke.

A bolsevikok a gyakorlatban bizonyították be: ha a nép békét akar, akkor ki is tudja kényszeríteni.

*

Az I. világháború folyamán több mint kétmillió hadifogoly került orosz fogságba, köztük mintegy 500—600.000 magyar, sokan olyanok, akik a háborúra uszítás ellenére már a háború kezdetétől inkább a fogságot választották, semhogy részt vegyenek a kizsákmányolt és félrevezetett orosz proletárok gyilkolásában. Jó néhány egykorú levéltári dokumentum tanúskodik arról, hogy hol, mikor és hányan mentek önként hadifogságba. A szerzők számos dokumentumból idéznek esete-

ket. Balogh Mihály, később az internacionalista egységek kiemelkedő harcosa, így emlékezik vissza a hadifogságba kerülésének történetére:

„A frontról különben nincs mit írnom, csak azt, hogy amint kiértünk a harc vonalba, néhány nap múlva átlógott az egész raj Tieresi falunál, ahol a front kettévágta a falut. Csak egy kút volt használható. No, víz kell a bakának is, meg a ruszkinak is. Ott jöttünk össze, »ellen-ségeinkkel«. Persze, tisztjeink és altisztjeink tudta nélkül. Bratyiztunk. — Sajnos, az öntudatunk akkor még csak addig terjedt ki, hogy köpenyt cseréltünk, mi mentünk vízzel együtt az orosz állásba, ők meg a mieinkbe.”

A hadifoglyok számára a háború befejeződött, de a szenvedés, nélkülözés nem. Nemzetiségenként szétválasztva hátraszállították őket a már amúgy is zsúfolt légerekbe, ahol élelmezésükről, ruházódásukról alig gondoskodtak. A hadifogoly tiszteket azonban mindennel ellátták. 50—75 rubel havi járandóság, túrhető lakás, még a csicskásaikat is megtarthatták. A cári hatóságok biztosították a tisztek hatalmát a legény-ség felett.

A hadifoglyokat a legnehezebb munkára fogták. A zsúfolt légerekben százazrek pusztultak el a járványos betegségekben. A Vörös kereszt hivatalos kimutatása szerint orosz hadifogságban elpusztult hadifoglyok száma jóval meghaladta a 450 ezer főt. Balogh Mihály volt hadifogoly, a későbbi Moldvai Szovjet Köztársaság alelnöke így fest le egy legény-ségi foglyot:

„...végtelenbe nyúló barakkfalak, a rájukfagyott párától jégbeburkolva... A folyton félhomályban levő fekhelyek, amelyek emelet-szerűen sorakoznak egymás fölé, lázas, tífuszos, elállatiasodott arcokkal, az alsó fekhely alá bedugott hullán patkányok lakmároznak... Az udvarban szépen rendben, mint ahogyan a katonákhoz illik, emberhul-lák vannak egymásra rakva keresztbe, egy sor láb, egy sor fej, egy sor láb, egy sor fej... mint a hasábfák. Némelyik halott meredten kidugja hosszú, csonttáfagyott karjait, ökölbeszorított kézzel, mintha fenyegetne valakit. A hideg oly óriási, hogy sírgödört ásni nem lehet, tehát ott kell tartani őket tavaszig. A hóhullás sokszor betakar egy réteget, délben a napsugár egyik-másik arcáról leolvasztja, majd jégcsapok képződnek és lógnak le a fejről, kézről, lábról. Ha én tudnék festeni, ilyen hulla-rakásokat festenék egymás mellé, és mindegyik tetejére odafestnék egyet-egyet a kapitalisták közül röhögő arccal, mert hisz ők rendezték a háborút, ábrázatuknak a hullák között a helye, akiket ők öltek meg”.

400 körül járt a hadifogly táboraik száma, de alig akadt tábor, ahol szebb volt a látvány annál, amelyet Balogh Mihály lefestett. A magyar hadifoglyok halálkiáltását és könyörgését szenvedésük enyhítésére sem tisztjeik, sem a hivatalos Magyarország urai nem hallották meg, de meghallották az orosz munkások, parasztok, a bolsevik párt.

1915—1916 folyamán a hadifoglyok forradalmi szervezeteket alakítanak, egyes szervezetek hamarosan megtalálják a bolsevik pártsejteket-

kel is a kapcsolatot. 1916 nyarán kerül a tomszki táborba Kun Béla, az SZDP kolozsvári titkára, a baloldali ellenzék egyik jelentős alakja. Tomszka a magyar hadifoglyok forradalmi marxista szervezkedésének egyik legjelentősebb központja lett. Kun Béla, Münnich Ferenc, Jaross Béla és még néhányan alkották a kibontakozó mozgalom vezető gárdájának egy részét.

A magyar hadifoglyok forradalmiságát növelték a hazulról érkező szomorú levelek is. Ezek a levelek a magyarországi forradalom érlelődéséről is tanúskodnak. Kovács Andrásné írja Sárretudvariból férjének 1917 közepén: „Itthon nagyon rossz világ van, sokat éheznek, 75 deka lisztet kapnak — egy személy egy hétre —, és felmennek a bíróhoz, hogy éhesek a gyerekek, nincs mit enni, és úgy tesz a bíró, hogy hajt-sák ki legelni, vagy ha nem legel, akkor akasszák föl. Egy gyermeket daraboljanak föl, főzzék meg paprikásnak és egye meg a többi gyermek és akkor nem lesz éhes, bizony, derék ember az udvari bíró. Bizony, kedves férjem, ilyen világ van erre...”

A magyar hadifoglyok értesültek az otthoni sztráikokról, a csenőrség és a katonaság vérengzéséről is. Egyre többen ismerték fel, hogy nem az orosz munkás és paraszt az ellenségük, hanem az uralkodók, a kaptalisták, akik egytől-egyig kizsákmányolók.

Ez a felismerés vezette többek között a magyar hadifoglyokat: munkásokat, parasztokat, értelmiségieket a proletárforradalom barikádjaira.

A pétervári októberi felkelés előestéjén számos magyar hadifogoly kereste fel a bolsevikok központját, felajánlva szolgálataikat a szocialista forradalom fegyveres támogatására. Sokezren léptek be annak az üzemnek Vörös Gárdájába, ahol dolgoztak. A magyar hadifoglyok hőiesen harcoltak a pétervári fegyveres harcokban, sokan életüket áldozták fel a győzelem érdekében. A magyar internacionalisták a véres moszkvai harcokban is hervadhatatlan érdemeket szereztek. Sok magyar hősi halott alussza örök álmát a Kreml falai előtt ásott közös sírban.

A pétervári és moszkvai felkelést követő hónapokban a szocialista forradalom győzött a hatalmas orosz birodalom területén. A forradalom viszonylag békésen zajlott le Szibériában, ahol a magyar hadifoglyok legnagyobb tömege élt.

A taskenti fegyveres felkelésben (1917. október 31.) részt vettek magyarok is. Penzában Varga Gyula, a jaroszlavi kormányzóságban levő Ljubimban Garasin Rudolf vezette a magyar hadifoglyok harcát. Ismeretes, hogy részt vettek ezenkívül még magyarok Asztrahányban, Orenburgban, Szaratovban és Kazányban a fegyveres felkelésben.

Az Októberi Szocialista Forradalom gyökeres változást hozott a hadifoglyok életében. Megszűnt a hadifogolytáborok börtönjellege. A dolgozó hadifoglyok azonos bért kaptak az orosz munkással, 8 órát dolgoztak, élvezték a forradalom adta jogokat.

A magyar tisztek fenyegetései, rémhíresztelései ellenére ezek léptek a forradalom útjára, léptek be a Vörös Gárdába.

Azok a munkásmozgalmi múlttal rendelkező hadifoglyok, akik kapcsolatba kerültek a bolsevikokkal, már hadifogságuk ideje alatt kezdtek megismerkedni a leninizmus forradalmi tanításaival (mint Kun Béla, aki 1916-ban, Münnich Ferenc, 1917-ben, Ligeti Károly 1917-ben és még sokan mások), beléptek a bolsevik pártba és a viharosan kibontakozó magyar hadifogoly mozgalomnak fáradhatatlan vezetői lettek.

1918. február 10-én a központi hatalmak, felrúgva a fegyverszünetet, általános támadást indítottak Szovjet-Oroszország ellen. Ez mély felháborodást és tiltakozást váltott ki a hadifoglyok között is.

Az internacionalisták egy csoportja, Kun Béla vezetésével, a narvai frontra ment, hogy részt vegyen Pétervár megvédésében. Narvánál és Pszkovnál a német intervenciók véres leckét kaptak. Ezekben a harcokban alakult ki a Vörös Hadsereg. A szovjet kormány még ekkor nem volt abban a helyzetben, hogy az egész fronton felvegye a harcot, s így indokolt meggondolásból elfogadta a központi hatalmak rabló békefeltételeit. Ennek ellenére a német és osztrák-magyar csapatok folytatták előnyomulásukat. A forradalmi hadifoglyok felhívást intéztek az intervenciók hadsereg katonáihoz, hogy tagadják meg tábornokaik parancsait, álljanak az orosz munkások és katonák közé, a forradalom mellé. A hadifogoly forradalmárok agitációját siker koronázta: 1918 végén a német és osztrák-magyar megszálló csapatok fellázadtak és a megszállt területeken a hatalmat átadták a szovjeteknek.

1918. március 3-án aláírták a breszti békét, március 14-én összeült Moszkvában a forradalmi hadifoglyok és szocialista emigránsok konferenciája. A konferencia jelentőségét emelte Lenin részvétele, aki a III. Internacionálé megalakításának kérdésével foglalkozott. A konferencián a magyar hadifoglyokat Kun Béla és Szamuely Tibor képviselte.

A konferencia határozatainak megfelelően március és április folyamán megalakultak az Oroszországi Kommunista Párt külföldi csoportjai; a magyar csoport március 24-én alakult meg, tagjai: Kun Béla, Szamuely Tibor, Pór Ernő és Rudnyánszky Endre, aki később áruló lett. A magyar csoport „Szocialista Forradalom” címmel lapot adott ki, ez volt az első magyar nyelvű kommunista lap.

A breszti béke után nagy számban tértek haza hadifoglyok, akik között forradalmi propagandát folytattak annak érdekében, hogy otthon is szilárd harcosai legyenek a béke és a szocializmus ügyének. Az oroszországi forradalmi hadifoglyok és politikai emigránsok április közepén tartott kongresszusa, amelyen Kun Béla is felszólalt, felhívást bocsátott ki a „Hazatérőkhöz” címmel. A felhívás felszólítja a volt hadifoglyokat, hogy lázadjanak fel, ragadják kezükbe az államhatalmat, teremtsék meg a proletariátus diktatúráját és szüntessék meg a dolgozók kizsákmányolását és elnyomását.

1918 folyamán az OKP Külföldi Csoportjának Föderációja komoly munkát végzett az internacionalista csapatok szervezése területén is. Az egységek parancsnoki karában már 1918-ban számos magyarral találkozzunk, többek között Wienermann Lajos, Gerendás, Varga Gyula, Gavró Lajos, Dömök József, Szabó Sándor, Sugár Jenő, Nikli Gyula, Kellner Sándor, Münnich Ferenc parancsnoksága alatt küzdöttek nagyobb internacionalista egységek.

Az internacionalista harcosok, akiknek tekintélyes részét a volt magyar hadifoglyok tették ki, szilárd támaszai voltak a szovjethatalomnak minden külföldi és belföldi támadással szemben.

*

1918 nyarán a fiatal szovjet államot újabb támadások érik. Az eszerek, akik provokációs céllal megölik Németország követét, Mirbachot, hogy konfliktust idézzenek elő a két kormány között, július 6-án felkelést robbantanak ki Moszkvában. Elfoglalták a főpostát és befészkeltek magukat a középületekbe. A magyar hadifogly-agitátoriskola tagjai Kun Béla vezetésével visszafoglalják a főpostát, majd segítenek a lázadás további leverésében.

Az eszer lázadás kirobbanása előtt néhány nappal az ellenforradalmi érzelmű csehszlovák hadtest intézett támadást a szovjethatalom ellen. A csehszlovák hadtest lázadásának leverésében a magyar internacionalisták is kivették részüket. Hősi küzdelmüket, helytállásukat a szerzők egykorú okmányok és visszaemlékezések alapján korhűen tárják az olvasók elé. A hős magyar internacionalista harcosok és parancsnokok között ott találják az olvasók a legendás hírű Zalka Mátét, Ligeti Károlyt, Müller Armandot, Kiss Ferencet, Szilágyi Imrét és a névtelen magyar internacionalista hősök ezreit, akik arany betűkkel írták be nevüket a magyar nép harcainak történetébe.

A csehszlovák légió támadásával megélnékült a belső ellenforradalmi erők katonai szervezkedése is. Különböző ellenforradalmi kormányok alakultak, s külön hadseregek, amelyeket az antant utasítására 1918 végén Kolcsak egyesített.

A szerzők tanulmányuknak további részében színesen, de a valóságnak megfelelően vázolják az egyre erősödő, izmosodó Vörös Hadsereg és az oldalukon hősiessé küzdő magyar internacionalisták harcát Kolcsakkal, Gyenyikinnel, Vrangellel és a többi ellenforradalmi táborokkal szemben.

A Magyar Tanácsköztársaság megalakulása lelkesítőleg hatott a volt magyar hadifoglyokra, s amikor értesültek a magyar munkáshatalom eltiprására készülő antant-tervekről, Kijevbe siettek, hogy a Nemzetközi Vörös Hadsereggel utat vágjanak a forradalmi Magyarországra, és így nyújtsanak segítséget a cseh és román ellenforradalmi csapatok ellen elszigetelve küzdő Magyar Vörös Hadsereg számára. Mint ismeretes, nem rajtuk múltott, hogy ezen őszinte szándékukat nem valósít-

hatták meg, de mindannyian tudták azt, hogy a hatalmas orosz földön is népünk szabadságáért harcolnak: és harcoltak is a végső győzelemig. Neveiket, hősi tetteiket az azóta is tündöklő vörös csillag emeli magasba.

A szerzők munkáját válogatott dokumentumok — amit két fejezetben közölnek — és több magyar internacionalista visszaemlékezése egészíti még ki. Rendkívül értékes dr. Münnich Ferenc visszaemlékezése Kun Bélára, amely nyomtatásban eddig még nem jelent meg. A visszaemlékezések között találják az olvasók Kun Béláné visszaemlékezését férjére, valamint Kun Béláét Szamuely Tiborra. Zalka Máté és Sziklai Sándor írása mellett helyet kaptak a kötetben az egyszerű vöröskatonák visszaemlékezései is.

A magyar internacionalisták hősi küzdelme a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban és a Szovjetunió polgárháborújában a proletár internacionalizmus ragyogó példája, e mű „csak egy köve annak a hatalmas emlékműnek, melyet a magyar internacionalisták, a proletár nemzetköziség e nagyszerű megszemélyesítői megérdemelnek”.

E hatalmas emlékműnek szilárd alapja — a magyar proletárdiktatúra — már megvan. Az emlékmű is elkészül, amely hirdetni fogja a magyar internacionalisták örök dicsőségét.

Molnár Pál százados